

В 20 веке историки и социологи пытаются унифицировать аристократию на основе понятия «джентльмен», исходя из представителей джентри и профессий. Основным смыслом понятия является то, что «джентльмен живет на незаработанный им доход», также следует не забывать такие аспекты, как честь и долг. Однако долг в данном случае рассматривается не с точки зрения средневекового рыцарства, приносимый вассалом своему господину, а как выполнение определенных обязательств перед равными себе и вышестоящими, как коллективная ответственность за принятие решений по управлению государством для его же блага. В содержание понятия «джентльмен» также входит масса сопутствующих компонентов, таких, как речь, манера поведения и др. [4]. Современная литература Великобритании освещает разнообразный круг тем. Лучшие писатели представляют различные слои населения, они говорят с разными акцентами и пишут на всевозможных диалектах, в их работах неизменно встречается образ джентльмена. В 20 веке – это мужчина, чье поведение и этические ценности соответствуют этому понятию. Помимо этого, данное понятие определяет соответствующие модели поведения, которым придерживаются многие современные мужчины. Изменение содержания понятия, реализуясь в художественном тексте, помогает понять менталитет народа, его культуру и традиции, и вместе с тем, дает возможность осуществлять диалог культур. В условиях глобализации нашего мира ни у кого не вызывает сомнения тот факт, что изучение культурологических проблем актуально, что язык и культура находятся в диалоге и во взаимодействии. Каждому народу присущи определенная национальная культура, которая включает язык и историю, обычаи и традиции, культурные достояния и морально - нравственные ценности. Благодаря тесным экономическим связям, связям в политических и культурных сферах исследование межкультурных коммуникаций, соотношение языков и культур, изучение языковой личности становится все более актуальным. Появившееся направление исследований – лингвокультурология отвечает главной потребности современной лингвистики - переходу от «внутренней», структурной лингвистики к «внешней», антропологической, которая рассматривает язык в неразрывной связи с человеком, его мышлением и его духовно – практической деятельностью.

Источники и литература:

1. Аракин В. Д., Об этимологическом происхождении слов. / В. Д. Аракин, М. : Наука, 1980 – 214 с.
2. Крюкова Е. И., Языковое сознание личности. / Е. И. Крюкова, Ростов-н / Д. : ИПО ПИ ЮФУ, 2007 – 196 с.
3. Штокмар В. В., История Англии в Средние века. / В. В. Штокмар, Изд 2ое дополн., – Спб «Алетейя», 2005 – 203 с.
4. Gragg P. A., Social and Economic History of Britain 1760 – 1972. / P. A. Gragg, L. : Harrap, 1974 – 285 p.
5. Hewitt K. Understanding English Literature / K.Hewitt, Oxford, Engl, 1997 – 87 p.
6. Literature and Life in England by Dudley Miles and Robert C. Pooley. / D. Miles, R. C. Pooley, – Scott, Foresman and Company, US, 1948 – 822 p.
7. What s the English we read. Универсальная хрестоматия текстов на английском языке / сост. Т. Н. Шишкина, Т. В. Леденева : ТК Велби, Изд-во Проспект, 2006. – 792 с.

Левицька Н.Є.

УДК 821.161.2.

ОБРАЗ ГЕРОЯ НОВОГО ТИПУ В НОВЕЛІ «ГРИНІВ» ЮРІЯ ЛІПИ

Анотація. У статті широко й докладно окреслені характери персонажів. Письменнику вдалося створити образ героя нового типу – інтелігента, безмежно відданого ідеї, цілеспрямованого й діяльного. Його персонажі – люди витонченої душевної організації, високого інтелекту, природні провідники, герої європейські, і водночас – типові представники свого народу. Аналізований текст дає підстави стверджувати, що в часи, коли особливої популярності набула теза про «невдалий» національний характер, письменник визначив як творчу мету осмислення цього характеру. Письменник підходить до зображення своїх героїв із мірою народної правди, а не з позицій тієї чи іншої теорії або ж доктрини. Цей принцип бачення «ізсередини», «від засад», себто, від основ національної культури, послідовно застосовується Ю. Липою у творенні художніх характерів його новели. Поза сумнівом, «Гринів» – новела гостро ідеологічна й полемічна, що аж ніяк не применшує її мистецької вартості. У нас є всі підстави, щоб стверджувати: в новелі «Гринів» Ю. Липа відкриває героя нового типу.

Ключові слова: характер, селянин, інтелігент, міфологізм, поетика, характеротворення.

Аннотация. В статье широко и подробно очерчены характеры персонажей. Писателю удалось создать образ героя нового типа - интеллигента, беззаветно преданного идее, целенаправленного и деятельного. Его персонажи - люди утонченной душевной организации, высокого интеллекта, природные проводники, герои европейские, и одновременно - типичные представители своего народа. Рассматриваемый текст дает основания утверждать, что во времена, когда особую популярность приобрела тезис о «неудачный» национальный характер, писатель определил как творческую цель осмысления этого характера. Писатель подходит к изображению своих героев с мерой народной правды, а не с позиций той или иной теории или доктрины. Этот принцип видения «изнутри», «от принципов», то есть, от основ национальной культуры, последовательно применяется Ю. Липа в создании художественных характеров его новеллы. У нас есть все основания, чтобы утверждать: в новелле «Гринив» Ю. Липа открывает героя нового типа.

Ключевые слова: характер, крестьянин, интеллигент, мифологизм, поэтика, характерообразование.

Summary. *The article is well defined and detailed nature of the characters. Writers managed to create an image of a new type of hero - intellectual, utterly committed to the concept of purposeful and active. his characters - people sophisticated mental organization, high intelligence, natural leaders, heroes of Europe, yet - typical representatives of their people.*

Theses deals with analyse in the shores of Juri Lipa and problem of literary character and its formation by the way of underthinking folks experience of characteristic and becoming subjective character in extreme situation of national-patriotic movement 1917–1920 y. between underbattle twenties, which respect in prose of writer.

The work deals with the motions and ways of work with new-realistic novelistics of writer, against "folk", "cities", "agricultural", "west" tendention through "the literature of large sintez", that answered to princips diverticement of junrs, motions, characters, which touch upon one thing-artistism.

In result of resech shown the analyze of J. Lipa and princips of characterising of his herous, which gives the ways of new reseches and become wide the number of his novels, on basis of which may to learn modern akraimian literature.

Undoubtedly, " Hryniv " - novel acute ideological and polemical , that does not detract from its artistic value. Depicting the monumental figure of the knight - Ukrainian intelligentsia , Lypa realizes the idea of a heroic nature , disrupting and denying contemporary ideological schemes directly opposing Hryneva by iron soulless killing machines, which were apolohetyzovano in the interwar period . Combining divided by the time in different countries and different social system of Ukraine in the same form of a beautiful , large , sacred ground , Lypa brilliantly inscribes this image in the brain and the heart of his character . Incentive heroic deeds Hryneva love, clearly demonstrated that the text story. We have every reason to assert that in the short story " Hryniv " Lypa reveals a new type of hero .

Keywords: *character, characteristic, story, junr, princip, folks, wests, monumentalism*

У центрі новели (точніше повісті) «Гринів» героїчна постать одного з організаторів і керівників збройної боротьби часів національно-визвольних змагань. Гринів є втіленням цілісного характеру героя-воїна, з тих «лицарів революції», котрі боролися за українську державність: «Про нього говорили, як зразок воювача, як героя» [6, с. 239]. Після його смерті (від рук денікінців) «робітники-залізничники викрали тіло Гринева, щоб поховати його окремо. У їх пам'яті теплий його ввічливий усміх, серед українців міста блукали легенди про нього, про його перемоги, про його надзвичайну любов» [6, с. 243–244].

Гринів, уславлений у боях і коханні до романтичної дами, є втіленням ідеального типу героя-лицаря, що мовби зійшов зі сторінок лицарського роману. Це враження підсилює і його романтичне кохання до чарівної незнайомки. Її постать у чорному з'являється на кладовищі, коли Гринева ховають, типовою емблемністю потверджуючи справжність його лицарства – як бойової звитяги, невіддільної од служіння Прекрасній Дамі.

Одеські робітники, які прийшли, щоб поховати героя-галичанина Гринева, незадоволені присутністю Дами в чорному (Гринів загинув, як вони можуть вважати, через неї: був схоплений денікінцями, коли повертався з побачення). Читач, який розуміється на символіці образу Прекрасної Дами в поезії труверів, трубадурів, майстерзингерів, у лицарських романах і романтичній літературі, відзначить доречність її емблематичної присутності в останньому епізоді новели. Чорний силует жінки у глибокій жалобі надає лицарському образу Гринева класичної романтичної завершеності. Можемо констатувати, що створюючи художній характер лицаря, Ю. Липа використав у новелі «Гринів» типову літературну матрицю, за кілька століть до нього осміяну в геніальному «Дон Кіхоті» Сервантеса, однак напрочуд живучу.

Немає потреби доводити, що образ середньовічного лицаря, чий залізний обладунок правив за емблему відповідного характеру, актуалізувався в добу міжвоєнтя, коли Ю. Липа виступив зі своїми прозовими творами, зібравши їх у двотомному «Нотатнику». Письменник віддав належне своєму часові: його захоплення середньовічною лицарською культурою безперечне. Однак, заглиблюючись у текст стовідсотково «лицарської» новели «Гринів», ми розуміємо, що героїчний характер воїна, створений Ю. Липою, по суті, є антагоністом того образу «залізного воїнства», культивованого і на Заході (в ідеології фашизму й нацизму), і на сході (в ідеології сталінізму), і в колах української політеміграції (публіцистика Д. Донцова тощо). Досліджуючи характер Гринева, письменник зосереджує свою увагу на його людяності, духовному аристократизмі.

У новелі не уточнюється довоєнний шлях Гринева, – йдеться лише про його бойову біографію: галичанин, у час Першої світової війни потрапляє в російський полон, відтак живе у провінційному степовому містечку Звенигородці, а потім стає відомим фігурантом національно-визвольної боротьби. Очевидно, рано призваний до австрійського війська, Гринів має певний військовий фах. Це не суттєво. З перших рядків новели читач розуміє, що має справу з людиною освіченою, міською, а що найважливіше – глибоко інтелігентною. Внутрішню вихованість, органічну делікатність Гринева увиразнює письменник навіть у його портретній характеристиці. Наприклад, штабовець Директорії, від якого Гринів дістав наказ «самохіть відступати по перемозі» [6, с. 236], фіксує: «...Перед ним стояла людина із скаженими і нетерпеливими очима і одночасно розсіяною, ввічливою усмішкою на смаглявім лиці» [6, с. 236].

В іншому епізоді, під час зустрічі Нового 1919-го року в Одесі, Гринів «грічно усміхнувся» до коханої, шойно сповістивши про своє передчуття неминучої смерті. Ще дивовижнішим виглядає ввічливий усміх Гринева до денікінців, які виносять йому смертний вирок.

«Не слухав того, що читав широковилиций і широкогрудий. По відчитанні, один із катів, чорнявий і сухий, запитався щось. Гринів не чув, хотів перепитати, усміхнувся ввічливо, ворухнув устами – і знову заплющив очі, почав тремтіти» [6, с. 243].

І в цій ситуації, катований, виморений голодом, у своїх ворогах бачить Гринів усе ж людей. Дії денікінців, утім, переконують, що він помиляється:

«Говори, ти... – крикнув у саме лице йому голова трибуналу і вдарив із цілої сили.

В'язень залився пасокою, та не розплющив очей і без звуку впав на підлогу.

– Непритомний, – сказав третій, вхопив в'язня за плече, відтягнув до порога і стрілив у голову, так що мозок і кров розбризнулись на коридорі.” [4, с. 243].

Маємо підстави припускати, що в новелі “Гринів” Ю. Липа поглиблює знаковий в українській літературі мотив утраченої, пропашої сили. Алогічні, деморалізуючі, на погляд Гринева, накази Директорії збивають його бойовий запал. Коли героїчними заходами українського війська вдається заволодіти містом, він відчуває вояцьке щастя – “глибоке мужеське щастя” [6, с. 235], як пише Ю. Липа.

Як відомо, Ю. Липа був одеситом і учасником описуваних боїв, а тому його свідчення очевидця і дійової особи революційних подій у “степовій столиці” України мають для нас безперечну цінність. Вони, ці свідчення, реалізовані в художніх образах та картинах, перекреслюють усталену в радянській літературі й мистецтві наскрізь тенденційну “традицію” – зображувати українських повстанців у карикатурній манері, як персонажів опереткових, що уособлюють “горілчано-гопачну”, “очкурну” “Хохляндію” на противагу як героїчним більшостям, так і білогвардійцям (останні часто, коли не здебільшого, зображувались із глибоким співчуттям, яскравий приклад – “Біла гвардія” М. Булгакова).

Створивши героїчний лицарський характер Гринева, Ю. Липа повертає нам правду життя і естетичну правду як правду характеру цього, без жодних перебільшень, унікального героя української прози ХХ століття.

1918 рік був тріумфальний у долі Гринева. Тоді, командуючи сотнею відданих бійців, користуючись підтримкою населення, більше того – заслуживши повагу й любов, здобувши історичної ваги перемогу, Гринів переживає апофеоз свого вояцького щастя.

Вірний проголошеному ним естетичному принципу “великих синтез”, Ю. Липа інтегрує в образі героїчного характеру Гринева риси різних типів культурного героя: середньовічного європейського лицаря, котрий здійснив подвиги в ім'я Прекрасної Дами (коханої жінки, вітчизни, віри, абстрактного ідеалу звитяги і т. ін.); “бунтівливого громадянина”, “комбінований” образ якого витворений у національній традиції; громадянина-державника.

Гринів є втіленням авторського ідеалу. Він – народний герой, наділений відповідними якостями: до кінця відданий високій ідеї, по-батьківськи турбується про своїх підлеглих, здобуває любов населення, зрештою, він – непереможний у бою (білогвардійці вистежили його, захопили підступом, як полонили вороги народних героїв – Устима Кармелюка, Олексу Довбуша).

Притаманна Гриневи й незалежна позиція стосовно центральної влади. Він не погоджується з військовими наказами Директорії, різко, в'їдливо, з насмішкою розмовляє зі “штабовцем”, який на запитання: “Що робити?” дає безсилу відповідь: “Чекати”. Однак, на відміну од Рубана, Гринів точно виконує всі накази петлюрівської влади. У його світогляді превалюють цінності державницькі. Він – тип героя-державця, героя-формотворця. Здобувши в Одесі військову перемогу, він забезпечує в місті порядок – твердий і гуманний водночас. Він є уособленням сили, справедливості й інтелігентності української державності, він є героєм-воїном, що здатен перемагати ворога, а водночас – героєм-будівничим, що здатен творити й утверджувати новий, власне український суспільний устрій.

Діючи за власною ініціативою, реалізуючи небуденний талант військового, організатора, зрештою, громадянина, Гринів здобуває перемоги. Відколи ж ініціативу перебирає центральна влада, він приречений на поразку і смерть. Створюючи образ Гринева, письменник поглиблює наскрізний мотив “Нотатника”, – мотив неадекватності апарату Української держави розмахові й силі національно-визвольного руху 1917–1921 років. Пишучи про це, ми зовсім не маємо наміру заднім числом дорікнути українським державцям різних рангів, – зрештою, вони по століттях бездержавного існування сформували національну державу як суспільний механізм. Ідеться про інше: на противагу цілому рядові своїх іменитих сучасників, Ю. Липа не звинувачував у поразці національно-визвольних змагань “невідомий плебс”, який “не доріс” до висот національного державотворення. Зображуючи такі монументальні постаті героїв, як коваль Супрун, Рубан, Гринів, письменник утверджує ідеологему прямо протилежного змісту: причиною поразки була неадекватність державного управління та управлінців.

Наказ із Києва перетворює перемогу, здобуту Гриневим в Одесі, на поразку. Саме тоді, коли в місті утвердилась українська “справжня” влада, коли “раділа вулиця”, “...прийшов гострий наказ із Києва залишити місто, заблокувати місто, хвилиночку передати місто Антанті. То Директорія, утвердившись у Києві, постановляє розпочати переговори із французькими й англійськими колами.

Гринів щовечора пробирався з передмістя в Одесу, “поринав у таємничі вири міста. Доручення розвідки виконував, але найбільше перебував коло своєї вибранниці” [6, 236]. Під час однієї з таких мандрівок він був схоплений денікінцями.

Директорія оцінила військові здібності Гринева, призначивши командиром бригади: він дістав полковницький чин в обмін на можливість діяти, себто громити ворога. Потрапивши в силове поле армійських наказів, Гринів відчуває скутість, розчарування, а невдовзі приходить передчуття смерті. “Я відіграв свою роль!” [6, с. 240] – сам до себе каже Гринів у денікінській в'язниці, висловлюючи вголос те, що вже давно, з часу полишення Одеси, жило в його підсвідомості.

Після тортур, у напівбожевільному стані, Гринів марить. Спливають останні години його життя, і в напівсні він опиняється подумки в рідній Галичині, просить прощення гріхів у панотця-декана, у порожній церкві св. Юра в Дрогобичі.

Тут уперше в новелі звучить мотив давньоруського організуючого, лицарсько-державницького “первня”. Він не втрачений – і отець-декан, і Гринів, кожен по-своєму репрезентують його. Між князем духовним і Гриневим – одним із воїнства – відбувається розмова, суттєва для розуміння символічного змісту новели.

Сповідальна передсмертна розмова Гринева з отцем-деканом потверджує наше припущення про те, що сюжетною рамкою новели є класичний мандрівний сюжет лицарських романів, які оповідають про символічний шлюб героя із Прекрасною Дамою. Зрозуміло, Гринів зустрічається зі своєю нареченою за романтичних обставин: він рятує її від смерті під час вуличного бою. Слід сказати, що постать незнайомки належить до найменш удалих у новелі. Вона відзначається невиразністю, котру автор прагне зрівноважити експресивними характеристиками на зразок: “Надзвичайні, блискучі, чорні й гнівні очі” [6, с. 215]. Або: “...Гнів на її хлоп’ячій, відважній лиці змінився на повнозвучну гримасу жаху, на маску, подібну до масок грецької трагедії” [6, 216]. Героїня висловлюється в романтичній манері, що незрідка обертається манірністю. Наприклад, при першій зустрічі замість назвати своє ім’я, незнайомка заявляє: “Я – ваше вояцьке щастя”. Цю фразу вона повторює дещо нав’язливо. Про незнайомку (в новелі вона так і лишається незнайомкою, принаймні для читача) відомо дуже мало. Загалом її роль обмежується тим, що вона дає Гриневу окремі характеристики: “Слухай!.. То ти, то ти підпалюєш цих усіх... на той пожар, на ту Україну!

У дещо туманній романтичній героїні такий само невиразний родовід, про який можна дізнатися з її самохарактеристик. Загалом же незнайомка – персонаж несамостійний, підпорядкований глибшому розкриттю головного героя оповіді. А втім – дуже характерний для авторського бачення проблеми кохання в жорсткому вирі війни, боротьби за визволення. Герой закоханий, і письменник утверджує не ідею принесення в жертву приватних почуттів на вівтар загальної справи, а право на особисте, на глибоку пристрасть. Ю. Липа малює це в романтичних, піднесених тонах, часом навіть перебираючи міру художньої умовності.

Якщо Ю. Липа задумував інтегрувати в образі незнайомки-нареченої Гринева усі враження галичанина від Великої України (символічної Нареченої героя-лицаря), то, на нашу думку, це йому не вдалося. Екзальтована, занадто пафосна і схематична “сильвета” “жінки – вояцького щастя” існує сама по собі як творча невдача, краще – напівудача автора. Зате його описи степової України з погляду галичанина, гадаємо, належать до видатних здобутків української прози ХХ століття. Ю. Липа із дивовижною проникливістю й точністю відтворює процес осягнення Гриневим Великої України. Він вслухається в це рідне, однак мало знайоме життя. У перших абзацах новели автор повідомляє, як вечорами “гострої” зими 1916–1917 років Гринів біг до стайні, “вилазив високо по драбині на сіно, стелився, сідав і починав прислухатися”. Він вслухається і українське життя.

Велика Україна викликає у Гринева захоплене здивування, він вражений величчю, хоче її зрозуміти, передчуває, що тут чекає на нього “потужна пригода” (себто ситуація, в якій він, лицар, здійснить подвиг свого життя). Перший час він усвідомлює неспівмірність масштабів цього нового й колишнього, галицького життя, і чекає – щось має статися, щось велике, справжнє.

Ю. Липа розкриває характер свого героя в бойовій обстановці, але значно більше уваги приділено в новелі душевним станам Гринева, його неперервній упродовж оповіді рефлексії. Перед нами – образ інтелігента, гербовою прикметою котрого є постійна праця думки й почуття. Об’єкт інтелігентської рефлексії Гринева – Велика Україна, образ якої тотожний (у новелі) образу південного чорноморського степу.

Гринів почувається зовсім самотнім “у цій великій країні”, однак вживається, зі здивування і нерозуміння поволі народжується і глибшає та любов, якій він присвятить згодом подвиг свого життя. Письменник оповідає історію кохання Гринева як долучення до того світу, до якого належить його обранця й хоче належати він:

“Це Вона, – сказав до себе, заплющивши очі, впиваючи в себе цілу цю країну, ще повний небезпеки смерті, а вже – весь у невисловимій любові” [6, с. 201].

Образна паралель: кохання до жінки (жінок) – любов до України є структуротворчою в новелі. Після невдачі з молоденькою телеграфісткою Китті (вона чекала його вночі, а Гринів відбувся листом), відчуваючи її насмішкваті погляди, Гринів зробив своє перше відкриття на шляху пізнання незбагненої Великої України:

“Тепер знав, що то був закон, – зблизитись до неї, закон, що його не відчув, закон мужеський – брати. І це було перше, що він пізнав у цій великій країні, де він був такий самотній” [6, с. 196].

Як і в лицарській поезії трубадурів і майстерзингерів, що міцно корінилася в європейській культурній традиції, наскрізні еротичні мотиви новели “Гринів” мають символічний, ба навіть містичний зміст. Ю. Липа не приховує цього, навпаки – підкреслює, оздоблюючи той чи той епізод точним, різьбленим коментарем. У новелі фігурує епічна метафора весілля чи Весілля, що стає образом національної революції.

Вступивши до лав українського війська, Гринів опиняється в Одесі, вчить військової науки “середньо-шкільну молодь”, стає до лав національної армії в чині піхотного поручника. “...А коли мав час, блукав по кількатисячній місті і слухав. Здавалось йому, що тут постійно свято” [6, с. 201]. Зміст свята конкретизується в розмові Гринева з незнайомим сотником із кінного Гайдамацького полку.

Мотив революції як весілля варіюється в новелі у різних тотальностях. Коли настав час вуличних боїв, Гринів стає свідком кривавого шабельного бою. Старшина українських гайдамаків, побачивши ворога, “звівся в стременах, обернувся до своїх, підніс кулака з палюхом угору і перевернув потім кулака вниз римським знаком “Забий”, що в цій місті було знаком сороміцьким – “Брати!”. За цим знаком тонко виблиснули їх шаблі над головами...

Гринів усміхнувся блідо: знайомий гуркіт копит, гуркіт копит і гра перезви відзивалися в його вухах” [6, с. 213]. І далі: “Більше не роздумував, не пригадував, не думав звичайних думок. “Перезва” – сказав собі, і це слово спалило всі пригадування й сподіванки” [6, с. 213].

Ю. Липа захоплено живопису красу українського півдня, поетично, а водночас тонко, з мистецьким тактом передаючи враження власної юності крізь призму думок і почуттів свого героя. Можна припускати, що Гринів – найбільш особистісна, автобіографічна з новел Ю. Липи, відтак образ головного героя не лише втілює авторський ідеал, а й до певної міри є художнім відображенням авторського характеру. Зрештою, Липа обсервував любе його серцю південне місто з відстані років, через кордон, крізь товщу еміграційного й галицького життя, в контексті якого доживав віку, не полишаючи надії на переможне повернення до рідного краю. Схоже, степова столиця Одеса була святом, що ніколи не покидало письменника. Йому вдається художньо відтворити цей просякнутий сонцем бенкет життя. Ось перший вихід Гринева після шпиталю на квітневу одеську вулицю:

“Гринів став на розі, – йому здалось, що то довкола був карнавал. Він бачив юрби молодих, свіжих дівчат у прозорих суконках на сонці, в неспокійній морській бризі. Вітер кучерявив їх волосся й розметував сміх. Коли молодий старшина йшов і оглядався, то з глибини очей тих, що сміялись, іскрилась йому назустріч приязнь” [6, с. 219].

Якщо для героя було геть незрозуміле селянське тайномов’я (початок новели), то з часом, ставши органічною часткою цього південного життя, він легко знаходить спільну мову з містом, котре розмовляє коли різними, а коли й неймовірною сумішшю мов. Ю. Липа підкреслює: Гринів порозумівся з містом, а через нього – із Великою Україною:

“Він легко порозумівався, хоч у місті лунало багато мов. Він чув у своїх блуканнях французьку, грецьку, болгарську, італійську, англійську. Найчастіш однак тут говорили одеським жаргоном, мішаниною українських, італійських, грецьких і російських слів з українською складнею, – та найзрозумілішим для всіх словом була квітка в петельці маринарки.” [6, с. 220].

Жадібно, всією душею пізнає Гринів український південь. Описуючи цю дорогу пізнання, Липа створює прекрасні зразки урбаністичної прози, на яку, на жаль, бідна Українська література. Продовжуючи цю думку, зазначимо, що художній характер Гринева – це характер городянина, в душі котрого образ міста й села природно інтегруються в єдиний образ України.

Гринів сповідує ренесансну етику “життя як пригоди”, що згідна з художнім характером “лицарського закрою”:

“Його ліве плече, розтрошене кулею дум-дум, зле загоїлось, рука почала сохнути, і цей дотик знищення ще більш гнав його до пригод. У тім напруженні міста, злитим із власним напруженням, він пізнав Південь.” [6, с. 222].

Враження українського Півдня характеротворчі для Гринева. Пластами залягаючи в його свідомості й душі, вони трансформують його свідомість і душу, даючи нову монументальну міру речам, узгоджену з Великою в усіх сенсах цього слова Україною. Твір Ю. Липи заслуговує на назву новели виховання (точніше повісті виховання). Це – один із рідкісних в українській літературі твір, у якому послідовно простежено шлях духовного сходження героя – саме те, що в буддійській традиції кваліфікується як шлях воїна.

Героїчне в характері Гринева розкривається в бойових діях і вчинках (він передусім – воїн), але значно більшою мірою – в його духовному сходженні. Обставини, в яких він опинився (галичанин у степовій, морській Одесі), відкривають у його душі світ досі незнаних емоцій. Прагнучи сюди, на Велику Україну, Гринів сповнений передчуттям пізнання чогось безмежно великого. Осягаючи нову дійсність, він пізнає безмежну любов. Подвиг цього інтелігента, лицаря, борця за ідею, є подвигом любові. Героїчний характер Гринева розкривається в любові. Так матеріалізується в художній реальності новели етичний і естетичний ідеал Ю. Липи.

Характер Гринева складний, багатовимірний, складна й художня структура новели, в якій поліфонічно переплітаються різні мотиви, а речі, згадані автором буцімто між іншим, набувають значення символів, утворюючи потужний символічний пласт цього твору.

Поза сумнівом, “Гринів” – новела гостро ідеологічна й полемічна, що аж ніяк не применшує її мистецької вартості. Зображуючи монументальну постать українського лицаря-інтелігента, Ю. Липа реалізує свої уявлення про героїчний характер, порушуючи і спростовуючи сучасні йому ідеологічні схеми, прямо протиставляючи Гринева тим залізним бездушним бойовим машинам, що їх було апологетизовано в період міжвоєнн. Поєднуючи на той час розділену різними державами й різними суспільними устроями Україну в єдиному образі прекрасної, великої, духовної землі, Ю. Липа блискуче вписує цей образ у мозок і серце свого героя. Спонукальним мотивом героїчних діянь Гринева є любов, що недвозначно засвідчено текстом новели. У нас є всі підстави, щоб стверджувати: в новелі “Гринів” Ю. Липа відкриває героя нового типу. Це – національний характер, створений за авторською естетичною програмою письменника. Принцип “від засад” у ньому вдало набуває значення загальнолюдського.

Джерела та література:

1. Берк П. Популярна культура в ранньомодерній Європі / Пер. з англ. – К. : Укр. центр культурних досліджень, 2001. – 384 с.
2. Буряк Б. Художній ідеал і характер. / Б. Буряк. – К. : Дніпро, 1967. – 15 с.
3. Гриценко О. Герой // Нариси української популярної культури. – К. : Український центр культурних досліджень, 1998. – С. 95 – 96.
4. Ласло–Куцюк М. Шукання форми // Нариси з української літератури ХХ ст. – Бухарест, 1980. – 327 с.
5. Липа Ю. Бій за українську літературу / Упоряд. Л. Череватенко. – К. : Дніпро, 2004. – С. 243 – 254.
6. Липа Ю. Нотатник : Новели. – К. : Укр. світ, 2000. – 296 с.
7. Липа Ю. Селянський король / Юрій Липа // Кур’єр Кривбасу. – 1997. – № 85 – 86. – С. 118 – 132.
8. Фашенко В. Відкриття нового і діалектика почуттів / В. Фашенко. – К. : Дніпро, 1977. – 25 с.

9. Череватенко Л. Літературознавство як провісництво / Леонід Череватенко // Кур'єр Кривбасу. – 1997. – № 85 – 86. – С. 109 – 115.
10. Шумейко Т. Герої волі та руїни... / Т. Шумейко // Герої та знаменитості в українській культурі. – К. : Український центр культурних досліджень. – 1999. – С. 85–96.

Мамедова Лейла Кямран кызы

УДК 82.0:001.83(100)

СВЯЗИ М.Ф. АХУНДОВА С ЛИТЕРАТУРНОЙ СРЕДОЙ РОССИИ XIX ВЕКА

Аннотация. Творчество выдающегося общественно-политического деятеля, первого азербайджанского драматурга-реалиста, прозаика, поэта, публициста, критика, философа Мирзы Фатали Ахундова (1812-1878), занимающего особое место в истории литературы Азербайджана и Ближнего Востока, всегда было в центре внимания научной общественности. На формировании литературно-критических, общественно-политических и философских взглядов М.Ф. Ахундова оказали положительное влияние передовая русская, древнегреческая, азербайджанская, ближневосточная, и особенно западноевропейская просветительская литература.

Ключевые слова: Мирзы Фатали Ахундов, Творчество, Азербайджан, критика

Анотация. Творчість видатного громадсько-політичного діяча, першого азербайджанського драматурга-реаліста, прозаїка, поета, публіциста, критика, філософа Мірзи Фаталі Ахундова (1812-1878), що посідає особливе місце в історії літератури Азербайджану і Близького Сходу, завжди було в центрі уваги наукової громадськості. На формуванні літературно-критичних, суспільно-політичних і філософських поглядів М.Ф. Ахундова надали позитивний вплив передова російська, давньогрецька, азербайджанська, близькосхідна, і особливо західноєвропейська просвітницька література.

Ключові слова: Мірзи Фаталі Ахундов, Творчість, Азербайджан, критика

Summary. The prominent Azerbaijani writer, playwright, novelist, poet, publicist, critic M.F. Akhundzade's creation is always the focus of attention. The advanced Russian, ancient Greece, Azerbaijani, the Near East, especially Western European enlightener literature and the social-philosophical ideas influenced M.F. Akhundzade positively. "Complaint about Times" is his first versification work. In his poem "The Oriental Poem to A.S. Pushkin's Death" which he dedicated to the untimely death of the prominent Russian poet, he expressed his hatred to A.S. Pushkin's murders. In this poem that was written with the signature "Sabuhi" the hatred was nourished to the murders who murdered A.S. Pushkin treacherously. The poet makes it known not only he himself, but also the whole Caucasian and Azerbaijani people mourn A.S. Pushkin with heavy hearts.

Keywords: Mirza Fatali Akhundov, Creativity, Azerbaijan, criticism

Творчество выдающегося общественно-политического деятеля, первого азербайджанского драматурга-реалиста, прозаика, поэта, публициста, критика, философа Мирзы Фаталы Ахундова (1812-1878), занимающего особое место в истории литературы Азербайджана и Ближнего Востока, всегда было в центре внимания научной общественности. На формировании литературно-критических, общественно-политических и философских взглядов М.Ф. Ахундова оказали положительное влияние передовая русская, древнегреческая, азербайджанская, ближневосточная, и особенно западноевропейская просветительская литература.

После декабрьских событий 1825 г. в России некоторая часть несмирившихся с политикой царя и потерпевших поражение в своей борьбе была отправлена в Тифлис. М.Ф. Ахундов по долгу службы в качестве переводчика посещает ряды армии, часто встречается с декабристами, ведет с ними беседы. В этот период Александр Александрович Бестужев-Марлинский тоже состоял в рядах побежденных в декабрьском восстании. Он был отправлен на Кавказ, в Тифлис (1829) в качестве рядового солдата. Из-за участия в декабрьском заговоре А.А. Бестужев-Марлинский был приговорен царем сначала к смертной казни, затем приговор был заменен на ссылку. Бестужев-Марлинский был одним из выдающихся писателей России. Он начал свое творчество произведениями романтического стиля, затем он обогатил русскую литературу произведениями, написанными им как в романтическом, так и реалистическом стиле. В.Г. Белинский, первый значительный представитель русской литературной критики, высоко оценивая творчество Бестужево-Марлинского, его место в русской литературе, писал: «Многие светлые мысли, часто обнаруживающееся верное чувство изящного, и все это, высказанное живо, пламенно, увлекательно, оригинально и остроумно, - составляют неотъемлемую и важную заслугу Марлинского русской литературе и литературному образованию русского общества. Не забудем также, что он был первый, сказавший в нашей литературе много нового... Марлинский пробовал свой талант почти во всех родах литературных упражнений и потому писал и стихи, но, впрочем, скоро сам признал в себе отсутствие положительного таланта для этого поприща» (7, с. 531, 550).

Тематика творчества А.А. Бестужева, особенно его повестей «Амалат бек» (1832), «Молла Нур» (1836), связана с азербайджанской жизнью. Бестужев не был чужим для азербайджанского народа. Он говорил на языке местного народа. Будучи на Кавказе, он сдружился с многими представителями передовой азербайджанской интеллигенции, в том числе с А. Бакихановым и М.Ф. Ахундовым, близко ознакомился с азербайджанским языком и литературой. Здесь родились его романтические повести «Испытание», «Шашное гадание», «Лейтенант Белозор». А.А. Бестужев-Марлинский жил в Тифлисе в доме полковника Полоцкого. Мирза Фаталы в связи с государственными делами посещал этот дом, он поддерживал близкую связь с А.А. Бестужевым-Марлинским, постепенно все ближе знакомился с русской литературной средой. Под впечатлением, полученными от А.А. Бестужева-Марлинского, Мирза Фаталы прочел и изучил произведения русских классиков. Сам А.А. Бестужев-Марлинский был поклонником А.С. Пушкина. Через